

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва і реставрації
творів мистецтва

«До захисту допущено»
« » 2021 р.
Завідувач кафедри
ОДПМ і РТМ
_____ І. С. Підгурний

Дипломна робота
бакалавра
з теми: **«ТРИПІЛЬСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ ГОНЧАРСТВА НА УРОКАХ З
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У ШКОЛІ »**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи ОМms-B19z
галузі знань 01 / Освіта Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)
на базі ОКР "Молодший спеціаліст"
(заочна форма навчання)
Хлус Антоніна Сергіївна

Керівник: **Кліщ О. А.**,
кандидат архітектури,
старший викладач

Рецензент: **Віштаченко В. А.**,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСОБУ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	6
1.1. Мета, завдання та цілі естетичного виховання школярів. Формування естетичної культури	6
1.2. Роль декоративно-ужиткової кераміки в естетичному розвитку учнів	10
Висновки до розділу I.....	15
РОЗДІЛ II. ВИВЧЕННЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КРІЗЬ ПРИЗМУ МИСТЕЦТВА КЕРАМІКИ	16
2.1. Історія розвитку кераміки Трипільської культури на теренах України	16
2.2. Особливості Трипільської кераміки.....	20
Висновки до розділу 2	24
РОЗДІЛ III. МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ГОНЧАРСТВА НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА	25
3.1. Ознайомлення школярів із прадавніми техніками ліплення та розписом глиняних виробів.....	25
3.2. Матеріалознавчий та методичний аспекти виконання керамічних виробів на уроках образотворчого мистецтва.....	30
Висновки до розділу 3	37
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	43

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальними питаннями сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури підростаючого покоління. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає прилучення молодого контингенту до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвитку художньо-творчих здібностей. У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення мало естетичне виховання. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті специфічні прояви духовного життя людини, які свідчать про її внутрішнє багатство. Естетичне ставлення людини до світу формується і розвивається упродовж всього її життя. Разом з тим не всі періоди в житті рівноцінні для естетичного розвитку. На сьогоднішній день проблема гармонійного розвитку дитини як основа формування майбутньої особистості має всеохоплюючий характер. Воно залежить від успішного розв'язання багатьох виховних завдань, серед яких особливе місце займає питання естетичного виховання.

Педагогічна наука визнає велике виховне значення народного мистецтва, яке зацікавлює дітей, сприяє розвитку естетичних захоплень та суджень. Вивчення творів народного мистецтва пробудження у дітей перші яскраві образні уявлення про Батьківщину і мистецтво, сприяє вихованню патріотичних почуттів. У творах декоративно-ужиткового мистецтва не існує прямої подібності з дійсністю, хоча основою зображення є реальні предмети чи їх форми. Методика формування знань, умінь і навичок гончарного

мистецтва являє собою цілісний процес пізнання та розвиток композиційних здібностей.

Об'єкт дослідження: процес естетичного виховання дітей шкільного віку.

Предмет дослідження: гончарство як засіб естетичного виховання учнів.

Мета дослідження: полягає у розкритті поняття естетичного виховання, вивчені форм і методів естетичного виховання учнів, зокрема, впровадження вивчення гончарства як способу дослідження Трипільської культури. Потрібно довести, що гончарство та ліпка сприяє забезпеченню особистісного розвитку учнів та їх естетичному вихованню під час уроків образотворчого мистецтва та художньо-практичної діяльності.

Гіпотеза дослідження може бути сформульована таким чином: естетичне виховання учнів засобами гончарного мистецтва буде здійснюватись за умов ефективної організації творчої навчальної діяльності, яка спрямовувала б на розвиток всебічно розвиненої та естетично вихованої особистості:

1. Інтеграція курсу «Гончарство» або окремих розділів у шкільні програми для уроків образотворчого мистецтва;
2. Проведення екскурсій в гончарних майстернях та музеях народного декоративно-ужиткового мистецтва;
3. Використання наочного матеріалу;
4. Заохочення учнів до пізнання гончарного мистецтва та його технік виконання;
5. Організація заохочувальних виставок учнівських робіт.

Завдання дослідження: Вивчити стан дослідження проблеми у тематичній літературі. Виділити низку творів гончарного мистецтва, які позитивно вплинули на естетичне виховання школярів. Визначити особливості методики формування естетичного ставлення учнів до творів

гончарства. Створити методичні розробки занять з образотворчого мистецтва на тему гончарства.

Наукова новизна. Підібрано змістовну інформацію для вивчення її учнями, за темою: «Гончарство – як вид декоративно-ужиткового мистецтва» та розроблено план уроку з виконанням практичного завдання, для формування естетичного виховання учнів у процесі теоретично-практичної діяльності. Розглянуто педагогічні аспекти та фактори естетичного виховання учнів у процесі навчання, а також визначені та перевірені педагогічні прийоми та умови реалізації практичної частини (створення учителем емоційно-педагогічних ситуацій, спрямованих на збагачення особистісно-творчого досвіду, визначення актуальності міжособистісної взаємодії, підтримка інтересу до різноманітних видів технік гончарства, реалізація індивідуальної художньо-трудої діяльності учня, сприятливої для формування його естетичного виховання); – уточнено суті поняття «естетичне виховання учня у школі за допомогою мистецтва гончарства». Досліджено етап формування естетичного виховання учня у художньо-трудої діяльності.

Практичне значення. Матеріали дипломної роботи можуть бути використані для проведення уроків образотворчого мистецтва у спеціалізованих учбових закладах чи художньої праці у загальноосвітніх школах. Також наведені матеріали даної роботи можуть застосовуватись для проведення позакласних занять, гуртків та майстер-класів.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, їх підрозділів та висновків до них, списку використаних джерел, додатків та практичної роботи.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Трипільська культура – один з найбільш яскравих феноменів в енеоліті Південно-Східної Європи V – IV тис. до н.е. Пам'ятки, що її презентують, розташовані на великій території від румунської Мунтенії і Трансільванії до Дніпра з заходу на схід і від Північного Причорномор'я до Карпат з півдня на північ.

Яскрава, витончена кераміка, розписана багатобарвними фарбами, глиняні скульптури, що зображують людей, тварин, птахів, моделі будинків, човнів, і багато інших виробів складають унікальний внесок у світову скарбницю старожитностей.

Аналіз комплексу артефактів, що були отримані при вивченні джерел про розкопки трипільських поселень, дозволяє стверджувати, що майже кожна посудина та скульптура певною мірою належали до сакральної сфери життя жителів давніх поселень на теренах сучасної України. Таким чином, форма, оздоблення та малюнки на посуді, як і археологічний контекст знахідок, надають керамічному матеріалу особливого сенсу.

Дослідження дало змогу виявити структурну систему керамічних форм та орнаментальних композицій, які відображають сакральний світ та магичні символи, що традиційно передавалися трипільцями від покоління до покоління протягом двох тисячоліть.

Майже весь побут архаїчної людини був просякнутий священним сенсом. Стародавній посуд насичений різноманітними символами та знаками, утворюють поки ще мало зрозумілу для нас образну мову, яка містить інформацію про культури цивілізацій, які існували тисячі років тому, і відображені на посуді за допомогою стека або пензлика.

Пізнаючи світ гончарства крізь призму вивчення стародавніх культур можна дати чітке визначення цьому мистецтву.

Отже, гончарство це давнє ремесло багатьох народів світу, яке належить до традиційних українських ремесел, видів господарської

діяльності та мистецької культури та спадщини українців. Гончарство, як один з видів національної творчості, посідає почесне місце у системі досліджень та є прекрасним джерелом пізнання мистецтва кераміки на уроках образотворчого мистецтва, які викладаються в закладах позашкільної освіти.

Мистецтво прадавньої кераміки є невичерпним джерелом пізнання нового.

Отже, на шляху дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Художня кераміка – один з найпоширеніших видів українського декоративного мистецтва. Вивчення історії розвитку мистецтва кераміки, техніки та технології створення, функціонального призначення керамічних виробів, змісту орнаментальних мотивів, композиції та колориту дає можливість всесторонньо пізнати традиції побуту, культури українського народу та всебічно розвивати тонкий художній смак школярів.

Художньо-естетичне виховання – одна з найважливіших сторін багатогранного процесу становлення особистості, естетичне усвідомлення прекрасного, формування художнього смаку, вміння творчо створювати продукти ручної творчості.

Народна подутова кераміка дозволяє опанувати техніку ліплення та гончарення з глини та ознайомити з цими видами мистецтва школярів. В цілому художня кераміка виступає одним із важливих засобів вивчення народних традицій декоративно-прикладного мистецтва та являється важливою складоваю у вихованні естетичних смаків дітей та молоді України.

У процесі вивчення та дослідження ми розкрили поняття естетики кераміки часів Трипілля, дослідивши історичну складову її розвитку. Визначили різноманітність прийомів та технік ліплення з глини, методи оздоблення та прикрашання виробів, тим самим мета дослідити, вивчити та проаналізувати теоретичний матеріал за данною темою, була досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкіна Е. Виховання мистецтвом // Мистецтво та освіта. 2001. №2. 36-38 с.
2. Бишова Т. Розробки занять з малювання : 1-2 класи: И. Бишова, О. Гарматюк. Київ : Шкільний світ, 2008. 120 с.
3. Буббико Дж., Круус Х. Керамика: техники, материалы, изделия / пер. с итал. Издательство «Ниола-Пресс», 2006. 128 с.
4. Волкова Н.П. Педагогіка / Н.П.Волкова К.: Академія, 2001.457 с.
5. Гайдаш Н. В. Мифология : энциклопедия. / пер с англ. Н. В. Гайдаш,
6. Гура Л.Й. Від ремесла до творчості /за ред. Л.Й.Гура, В.С.Радько. Київ : Час, 1990. 152 с.
7. Д.В.Кузнецова, У.В.Сапциной, Ф.О.Стукалова-Погодина, А.Ю.Цапенко. Россия: ООО издательство «РОСМЭН-ПРЕСС», 2003. 512 с.
8. Долоре Рос Керамика: Техника. Приемы. Изделия. / пер. С нем. Ю.О.Бем. Москва: АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2003. 144 с.
9. Дідук Л. Т. Чарівний дивосвіт глини / Л. Дідук. Мокрокалигірськ, 1-24 с., вкладка.
- 10.Єр'оміна О., Сердюк І. Формування естетичного сприйняття творів мистецтва/з досвіду роботи О. Єр'оміна, І.Сердюк .Київ: Мист. та освіта, 2000. №1.39-41с.
- 11.Забарвлення керамічних мас глазурей та ангобів. Донецьк , 2015. URL: <http://masters.donntu.org/2010/feht/anaschenkova/library/article3.htm> (дата звернення 10.03.2020)
- 12.Левчук Л.Т. Історія світової культури /за ред. Л.Т.Левчук .Київ: Либідь, 2000. 368 с.
- 13.Любарська Л.М. Образотворче мистецтво 1-4 класи / Л.М.Любарська, М.І.Резніченко, О.М.Протопопова. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2001. 52 с.

- 14.Любарська Л.М. Образотворче мистецтво. Підручник для 4 класу /за ред. Л.М.Любарська. Київ: Форум, 2004. 160с
- 15.Любарська Л.М. Образотворче мистецтво. Підручник для 2 класу. Київ: Форум, 2003. 127с
- 16.Любарська П. Образотворче мистецтво 5-7 клас /за ред П.Любарська, М.Резніченко, О.Протопопова, Л.Вовк. Київ: Форум, 2002. 30 с.
- 17.Любимов Л.М. Искусство Древнего мира /за ред. Л.Д.Любимов. Москва: Астрель, 2002. 234 с.
- 18.Мойсеюк Н.Є. Педагогіка /за ред. Н.Є.Мойсеюк. Київ: 2007. 267 с.
- 19.Мосин И.Г. Мировая скульптура / И.Г.Мосин . Москва: Кристалл , 2003. 96 с.
- 20.Опішнянське мистецтво може перевернути світ-історія гончарства від Ukrainer .Полтава , 2020 URL : <https://poltava365.com/opishnyanske-mistecztvo-mozhe-perevernuti-svit-istoriya-simi.html> (дата звернення 05.03.2020).
- 21.Педагогіка в запитаннях і відповідях: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 252с.
- 22.Проців В.І., Кириченко Н.А. Уроки образотворчого мистецтва: підручник / В.І. Проців, Н.А. Кириченко. Київ: Рад. школа, 1984. 368 с.
- 23.Рагозіна В. Особистісно зорієнтований підхід до діагностики розвитку учнів у процесі художнього виховання / В.Рагозіна : Рідна школа, 2001.№1.50-53с.
- 24.Трач С.К. Уроки образотворчого мистецтва 2 кл. Посібник вчителя / Трач С.К.Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 96с.
- 25.Федотов Г.Я. Глина и керамика / Г.Федотов М., 2002. 158 с.
- 26.Федотов Г.Я. Школа ремесла. Глина и керамика / Г.Я.Федотов. Москва: Эксмо, 2005. 160 с.
- 27.Фесенко Л.В. Образотворче (візуальне) мистецтво для 5-7 класів: Тематичне планування та розробки уроків. Програма для

загальноосвітніх навчальних закладів / Л.В.Фесенко. Харків: ВЕСТА видавництво «Ранок», 2004. 384 с.

28. Чарівний дивосвіт глини: веб-сайт. URL : <https://naurok.com.ua/zbirnik-charivniy-svit-glini-111458.html> (дата звернення 10.03.2020)